

VAKIFLARDA MALİ KAYNAKLARIN VE FONLARIN İŞLETİLMESİ, GELİŞTİRİLMESİ, VAKIF GELİRLERİNİN DÖNEMSEL TAHLİLİ VE ÖNERİLER

Şaban ERKİLET

I- KONU VE GENEL BİLGİLER:

A- VAKIFLARIN KURULUŞ AMACI:

Günümüzde ve geçmişte vakıf kuruluşları, kamu hizmetlerinin belirli bir kısmını yerine getirmek, toplum ihtiyaçlarını karşılamak, insanların acılarını dindirmek, yardım etmek, Devletin yerine getiremediği, mali yönden tahsisat ayıramadığı hizmetleri yerine getirmek amacıyla kurulan yardım ve hizmet kuruluşlarıdır. Vakfın, topluma ve insanlara, Devlete yardım etmesi, iyilik yapması temel ilkesidir.

Vakıfların kuruluşunda, topluma yararlı hizmetlerin belirli bir kısmını ifa etmek üzere "amacı" (gayesi) belirlendiğinden, bu hizmetlerin "devamlı" olması da esastır.

Bilindiği gibi vakıf: "Bir malın sahibi tarafından kendi rızası ve iradesi ile "şahsi" mülkünden çıkartılarak, belirli şart ve amaç için hayır ve yardım hizmetlerine ebediyen tahsis edilmesi" şeklinde tanımlanır.¹

Ayrıca vakıf "menafii insanlara ait olmak üzere aynı Allah'ın mülkü hükmünde olmak üzere temlik ve temellükten haps ve men etmektir." şeklinde daha değişik bir tanımlaması da yapılmaktadır.

Vakfın günümüzde en sade ve açık tanımı "Vakıf başlıbaşına mevcudiyeti haiz olmak üzere, bir malın belli bir gayeye tahsisidir" şeklinde yapılandır.²

Bütün bu tanımlamalardan çıkan ortak sonuç olarak, iki ana unsurun ağırlık taşıdığı görülür. Bu ana unsurlar:

- a- Bir malın veya mal varlığının mevcut olması,
- b- Malın ve malların "belli bir amaca tahsis" edilmiş olmasıdır.

"Mal varlığı" ve "gaye-amaç" vakfın iki temel unsurlarını oluşturmaktadır. Bu iki esas öge, eskiden olduğu gibi günümüz vakıf anlayışının da değişmeyen kuralıdır.

Vakıflarda gaye, iyilik yapma, yardım, hayır, hayır işleri ve toplum yararına olan hizmet anlamına kullanılır. İslam hukukunda vakfın gayesini belirleyen "sebeb" terimi ile ifade edildiği halde "Usul-i Fıkıh" terimi olarak "sebeb" in bugün kullanılan "sebeb"-gaye terimi ile ilgili olmadığı da açıklanmaktadır.³

Vakıf kurucusunun iradesi ile vakfın belli gayesini açıklaması gerekir. Belli gaye Kanunda açıklanmamıştır. Gayenin Kanuna, umumi ahlaka ve adaba aykırı olmamak üzere serbestce tayin edilmesi, sınırlarının

1. Bülent Köprülü, "Medeni Hukuk" Hukuk Fakültesi Yayınları No:350, İstanbul 1970, s.389. Dipnot: 8 ve 9 daki açıklamalara bakınız. Benzeri tanımlar arasında, Ömer Hilmi Efendi, *İthaf'ül-Ahlâf fi Ahkâmî'l-Evkâf* isimli eserinde: "Vakıf, menfaati ibadullah'a ait olur ve hile bir aynı Cenab-ı Hakkın mülkü hükmünde olmak üzere temlik ve temellükten mahsus ve memnu kılmaştır." şeklinde tanımlanmıştır.
2. Türk Medeni Kanunu'nun 903 sayılı Kanun'la değişik 73.maddesi
3. Hüseyin HATEMİ, "Önceki ve Bugünkü TÜRK HUKUKUNDA VAKIF KURMA MUAMELESİ" İstanbul Üniversitesi Yayınları No:1434, Hukuk Fakültesi Yayınları No:317, Fakülteler Matbaası-İstanbul 1975 s.116, 1,2,3 ve 4 nolu dipnotlardaki açıklamaları inceleyiniz.

belirlenmesi mümkündür. Gaye hukuken geçerli olan, vakfa konu olacak makul menfaatlardan seçilmesi mümkündür. Vakıf kurucusunun iradesinin makul bir gayeyi tespit etmesi ve tahsis edilen malın onun uğruna sarf edilmesi esastır. Gaye açık olmalıdır. Tahsis edilen mamelekin sarfında tereddütleri gidermelidir. Bir malın sadece "hayır işlerine" veya "kamu hizmetlerine tahsisinde açıklık yoktur. Hayır işlerinin sarftan maksadın tefsirine gerek olmadığı, hayır işi herkesçe bilinen herhangi bir şeye sarf olunursa vakıf yapmanın arzusu yerine getirilmiş olur" şeklinde geniş anlamda yorum yapanlar da vardır.

B- VAKIFLARDA MALVARLIĞININ ÖNEMİ VE ÖZELLİKLERİ:

1- Vakfedilen Malların Menkûl ve Gayrimenkûl Oluşlarına Göre Vakıflar:

a) Menkul Mal Tahsisi Bakımından Vakıflar:

Vakıf kuruluşu için mal ve mamelek tahsisi esastır. Vakfın devamlı olması için mal varlığının da devamlı olması gerekir. Bir yerden bir yere taşınabilen eşya menkûl niteliğindedir. Örneğin: Ticari eşya, makina, taşıt araçları, silah, kumaş, malzeme örnek olarak gösterilebilir. Bazı düşünürler, devamlılık ilkesinin gayrimenkûlde var olduğu inancı ile menkul eşyanın vakıf kuruluşunda mal varlığı olarak kabulünü benimsemişlerdir. Günümüz mevzuatında para, alacak senedi, hisse senedi, ekonomik değeri olan haklar, mamelekin gerçekleşmiş veya gerçekleşeceği anlaşılan her türlü geliri mal varlığı olarak kabul edilmektedir.

b) Vakfedilen Malların Gayrimenkûl Oluşu Bakımından Vakıflar:

Gayrimenkûl, bulunduğu yerden başka bir yere taşınması mümkün olmayan, arza bağlı mal ve mülktür. Tarla, bağ, bahçe, arsa, ve bina örnek olarak gösterilebilir. Vakfın kuruluşunda veya sonradan vakfa intikal eden gayrimenkuller ya doğrudan doğruya bizzat vakfın amacına tahsis edilir, amaca uygun hizmetlerin yerine getirilmesine tahsis edilir veya kira gelirleri amaca harcanır. Örneğin: Vakfa tahsis edilen binanın, vakfın amacına uygun öğrenci yurdu olarak kullanılması gibi.

2. Mal Varlığının Unsurları:

Günümüz vakıflarında, mal varlığı klasik (eski) vakıf anlayışından farklı olarak anlaşılmaktadır. Günümüzde para, mal, gayrimenkul, hisse senedi, ticari işletme, bir mamelekin bütünü veya gerçekleşmiş veya gerçekleşeceği anlaşılan her türlü geliri veya ekonomik değeri olan haklar vakfedilebilmektedir. Vakfın kuruluşunda tahsis edilen mal varlığı azalmamalı, yok olmamalı değer olarak noksanlaşmamalıdır. Vakfın kuruluşundaki çekirdek ve temel kuruluş varlığı azalmamalı, arttırılmalı gelirden artan bir kısım varlıkla beslenmelidir.

Eski vakıf hukukunda ve uygulamasında, vakfın kurucusu (VAKIF), kurduğu ve tesis ettiği vakfın amacını gerçekleştirilmesi için tahsis ettiği mal varlığını koruyan, destekleyen nitelikte GELİR KAYNAKLARINI da belirlemekte, vakıf yöneticilerine bu hususta yapacağı HİZMETİN malî kaynaklarını da açıkça göstermiştir. Örneğin: Vakıf kurucusu (Vakıf) arzu ettiği hizmet için birçok binayı vakfa tahsis etmiş ise bu binaların kira gelirleri, arsa, arazi, bağ ve bahçenin ekim, dikiminden sağlanan gelirleri amaca, istenilen hizmetlere harcanacak şekilde vakıf senedinde kaynaklar da açıkça gösterilmiştir.

Vakıf kuruluşlarında bir kişinin kendi mülkiyetindeki malları arzu ettiği hizmetlerin yerine getirilmesi için tahsis etme, vakıf tüzel kişiliğine terk etme şeklinde görülür. Bu tür uygulama günümüz yeni vakıf kuruluşlarında ise birden çok kişinin bir araya gelerek belirli bir mal varlığını kendi aralarında oluşturdukları, belirli bir amacı gerçekleştirmek üzere vakıf kurma yolunu seçtikleri görülmektedir. Birden fazla kişinin mal varlıklarını bir araya getirmek üzere vakıf kurmalarını engelleyen bir hukuki düzenleme bulunmamaktadır. Örneğin: (A) kurumunda çalışan 100 kişi bir araya gelerek, her kurucunun birer milyon lira tahsis etmek suretiyle 100 milyon lira mal varlığı olan bir vakıf kurmaları mümkündür. Bu tür kurulmuş vakıf örnekleri uygulamada mevcuttur. Bu hususu düzenleyen ve kuruluşu öneren Kanun hükümleri de mevcuttur.⁴

Vakıf kurucusu tarafından amaca tahsis edilen mal varlığının, belirlenen veya kurucular tarafından tesbit edilen hizmetlerin yerine getirilmesi için harcanması halinde, vakfın kuruluşuna vücut veren "malvarlığının" yok olmasına, azalmasına neden olması mümkündür. Bu durumu önleyici bir sistem vakıf hukukunda geliştirilerek, malların yok olmasını, harap olmasını, kullanılamaz olmasını önleyici esaslar geliştirilmiştir. Bu amaçla, vakıfların gayesi içinde yer alan hizmetlere harcanmak üzere gelir kaynaklarına ihtiyacı olduğu ve bunu sağlamak için zamana göre uygun ve verimli gelir kaynaklarının geliştirildiği, mevcutların gelir getirici aktif değerlere bağlandığı, kârlı ticari işletmelerin kurulduğu, gelir getirici çeşitli kaynakların araştırıldığı görülmektedir.

4. a- T.Medeni Kanunu Md.77/A, fıkra:2. Personele Yardım Vakıfları.

b- 506 sayılı S.Sigortalar Kanunu Geçici Madde:20, Personel Emekli ve Yardım vakıflarının kurulması,

c- T.Ticaret Kanunu, Md: 468, Müstahdemler ve İşçiler için Yardım Sandıkları kurulması,

d- 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu Md.40, Ortak ve Personel içi Yardım Fonları kurulması (Daha fazla bilgi için: Ş.ERKİLET "Vergi Hukuku-Muhasebe ve Bütçe İlkeleri açısından VAKIFLAR ve Derneklerin Vergilendirilmesi" kitabı, 1991 Ankara. s.126-128 bölümünü inceleyiniz.

3- Vakıflarda Mal Varlığını Muhafaza ve Arttırma İlkesi:

Günümüzde, 903 sayılı Kanun'a göre kurulan vakıflarda⁵ mal varlığının korunması, bu varlığın artırılması, amaca harcanacak gelir kaynaklarının bulunması sorun olmaktadır. Vakıf mallarının muhafaza edilmesi, varlığın artırılması Vakıflarda, özellikle kuruluş mal varlığına yeni değerlerin ilave edilmesi her zaman araştırılan, tartışılan bir olaydır. Kuruluştaki mal varlığının amaca tahsis edilerek harcanması her zaman mümkün ise de, bu hareket tarzı tüzel kişiliğin esasını oluşturan dayanaklardan birinin ortadan kalkması demektir. Tüzel kişiliğe tahsis edilen mal varlığının "esas amaca harcanması", bir müddet sonra bu varlığın ortadan kalkmasına neden olacaktır. Ticari işletmelerde, işe başlama arında konan ticari sermayenin zarar ve masraflar sonunda tükenmesi gibi. Bu bakımdan, vakıflarda kuruluşta tahsis edilen kaynak, ne kadar büyük ve yeterli olursa olsun, bu kaynağın desteklenmesi, beslenmesi ve muhafaza edilmesi, birikmiş mali kaynakların ve FONLARIN işletilmesine, idaresine bağlıdır.

Bu kısa incelemede, bu fonların ve mali kaynakların işletilmesindeki ilkelere yer verilecek, konu hakkında günümüzde uygulamadaki olumlu ve olumsuz yönlerden ele alınarak uygulayıcılara, idarecilere kısa ve öz bilgiler verilecektir.

II- VAKIFLARIN KURULUŞUNDA OLUŞAN MALVARLIĞI-FONLAR VE BUNLARIN İŞLETİLMESİ, GELİR KAYNAKLARI:

A- KURULUŞ MALVARLIĞI:

Yukarıdaki bölümde kısaca açıklandığı gibi, vakfın kuruluşu için başlangıçta "malvarlığı" ve "gaye-amaç" unsurlarının bir arada bulunması esastır. Malvarlığı ile gaye-amaç arasında sıkı sıkıya bağlılık mevcuttur. Vakfın kuruluşunda, vakıf kurucusu (VAKIF) tüzelkişi, tahsis edilecek bir mal varlığını belirlemesi gerekmektedir. Bu mal varlığı; bina, apartman, apartman dairesi, otel, fabrika, ticari bir işyeri, ticari işletme, arsa, arazi, nakit para, hisse senedi, intifa hakkı, işletme hakkı ve ruhsatları, gayrimaddi haklar, alacaklar gibi çeşitli mal varlıkları "mamelek" "malvarlığı" arasında yer alabilir. Ayrıca, bir mamelekin bütünü veya gerçekleşmiş veya gerçekleşeceği anlaşılan her türlü geliri veya ekonomik değeri olan haklar da vakfedilebilir.

Günümüz vakıf anlayışında "PARA," genel olarak kuruluşta malvarlığı olarak tahsis edilmekte, bu paranın işletilmesi ve çeşitli gelir kaynakları ile elde edilen "GELİR" vakfın amacına harcanmaktadır. Bu durumda, paranın ekonomik değerinin muhafazası, bir işletmeye tahsisi, vadeli mevduat olarak bankada veya başka bir kredi kuruluşunda yer alması mümkündür. Paranın mal varlığı olarak tahsisi halinde, amaca sarf edilecek harcamalar nedeniyle başlangıçtaki miktarın, zaman içinde ve harcama durumlarına göre "mal varlığının" azalmasına ve sonuçta ortadan kalkmasına neden olacaktır. Bu durum ise, eski ve yeni vakıf anlayışına, vakfın temel prensibine aykırıdır.⁶

B- BAKANLAR KURULUNCA VERGİ MUAFİYETİ TANINAN VAKIFLARIN MALVARLIĞININ İŞLETİLMESİ VE GELİR KAYNAKLARI:

Vakıflarda vergi muafiyeti 903 sayılı Kanun'un düzenlediği yeniliklerdendir. Vakıfların vergi muafiyetinden faydalanabilmesi bazı esaslara ve şartlara bağlanmıştır. Bu konuda vergi muafiyetinin temel esasları kısaca:

1. Yeterli mal varlığının bulunması,
2. Kamu görevi yükünü azaltma esası,
3. Eğitim, sağlık ve kültür hizmetlerinde faaliyette bulunması,

halinde ve diğer şartların gerçekleşmesinde bu tür vakıflara Bakanlar Kurulunca Vergi Muafiyeti tanınabilmektedir.⁷ Vergi muafiyeti tanınan vakıflarda en az mal varlığı, vakfın amacındaki hizmet türüne göre değişmektedir.⁸

Ayrıca, vergi muafiyeti tanınan vakıflarda gelirlerinin en az % 80'inin amaca tahsis edilmesi de esaslar arasındadır. Vergi muafiyeti tanınan vakıfların nakit olarak tahsis edilen malvarlıklarının, verimli kaynaklarda işletilmesi, ek gelir sağlanması, yeni yatırımlara girilmesi, çeşitli sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

5. 903 sayılı "Türk Kanunu Medenisinin Birinci Kitabının İkinci Babı Üçüncü Fıslının Değiştirilmesi, Bu Kanuna bazı Madde ve Fıkralar Eklenmesi, Bazı vakıfların Vergi Muafiyetinden Faydalandırılması Hakkında Kanun" (R.G.:24.7.1967, sayı:12655) (Vakıf Gelirleri ve İktisapla ilgili 81. maddeyi inceleyiniz)

6. Vakfa mal tahsisi konusunda daha fazla bilgi için, Ş.ERKİLET, a.g.e. s.33 ve Vakıflarda Kuruluş Malvarlığı (Sermaye) için a.g.e s.368'i inceleyiniz.

7. Vergi muafiyetinin esasları hakkında daha geniş bilgi için Ş.ERKİLET, a.g.e BEŞİNCİ BÖLÜM, s.210-255'i inceleyiniz.

8. 1993 yılında vergi muafiyeti talebinde bulunan vakıflardan:

-Eğitim, sağlık, kültür konularında faaliyette bulunan vakıflarda 1.800 Milyar/TL, en az gelir:200 Milyar/TL.

-Diğer konularda faaliyette bulunan vakıflarda 2.700 Milyar/TL, en az gelir:300 Milyar/TL. aranılmaktadır.

Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıfların gelir kaynakları, 1991 yılı toplam gelirleri içindeki oranları ve özellikleri aşağıda kısaca açıklanacaktır (EK:I-X No.lu TABLOLAR).

1. Şartsız Bağışlar:

Vakfın üçüncü kişilerden, kurum ve kuruluşlardan sağlanan önemli gelir kaynağıdır. Bu tür gelirler yıl içinde ve yıl sonlarında sağlanmaktadır. Bu bağışlar çoğu zaman yıl içinde harcanmadığından sonraki yıla devredilmektedir.

Bu kaynak, vakıfların üzerinde durduğu önemli gelir kaynağıdır. Bu tür gelirin artışı, vakıf organlarının çalışmasına ve hizmetlerin yaygınlaştırılmasına, reklam ve duyuru hizmetlerinin etkisine bağlıdır. Bu konuda yardım toplama esasları yasal düzenlemeler mevcuttur.⁹ Toplam 145 vakıf içinde (Tablo:I) 960 Milyar/TL gelir içinde % 15 oranında BAĞIŞ gelirleri elde edilmiştir. (TABLO:III).

2. Faiz Gelirleri:

Vergi muafiyeti tanınmış bütün vakıfların, bu tür gelir elde etme yolunu tercih ettikleri görülmektedir. Vakıfların büyük çoğunluğu mevduat faiz gelirleri ile hizmetlerini yürütmekte oldukları görülmektedir. Bu arada az da olsa TAHVİL, BONO faiz geliri sağlayan vakıflar da bulunmaktadır.

Bu tür gelir kaynağının kullanımında, vakıf yönetiminin mevduatın en fazla gelir getirecek şekilde planlama yapması, mevduatı kabul eden kurum veya kuruluşun mali yönden bünyesinin güçlü olmasını araştırmalı ve ona göre tercih yapılmalıdır. 1991 yılı içinde elde edilen 960 Milyar/TL gelir içinde oranı % 29'dur. (TABLO:III).

3. İşletme Gelirleri:

Vakıflar, gelir sağlamak, nakti sermaye ve fonları işletmek üzere, ticari, sınai işletmeler kurabilirler. Mevzuatımızda vakıfların ticari işletme kurmalarını engelleyen, sınırlayıcı bir hüküm bulunmamaktadır. Vakıflar çalışma konularına uygun işletme kurabilecekleri gibi, gelir sağlayıcı nitelikte çeşitli iktisadi, ticari ve sınai işletmelere ortak olabilirler. Bazı vakıflarda olduğu gibi sermaye mallarını tahsis etmek suretiyle vakfa bağlı ticari işletmeler de kurabilirler.

Örneğin: (A) vakfı amacına uygun yayın yapmak, basılı eserleri halka daha ucuza iletmek üzere yayıncılık işletmesi, (B) vakfı ekmek fabrikası, kum ocağı, tuğla imalathanesi, şişe suyu işletmesi, otel, motel işletmesi, şehir içi, şehirlerarası yük ve yolcu taşıma işletmesi kurabilirler.

Bu konuda örnekleri ve uygulamadaki işletme çeşitlerini sıralamak uzun bir liste oluşturacaktır. Burada dikkatle izlenmesi gereken konu, vakıfların ellerindeki nakit mevcutlarını, verimsiz yatırımlara aktarmamalarını sağlamaktır. Bazı vakıfların, araştırma yapmadan mevcutlarını rastgele çeşitli işletmelere yatırdıkları, bu işletmelerin yıl sonlarında sermayenin en az piyasa faiz haddi seviyesinde gelir sağlayamadığı, zararlı sonuçlar doğurduğu gözlenmekte, kârlı hale getirilmesi için gerekli idari ve ekonomik tedbirlerin alınmadığı incelemelerde anlaşılmaktadır.

1991 yılında 145 vergi muafiyeti tanınan vakıfların toplam 960 Milyar/TL. gelirleri içinde İşletme Gelirleri oranı % 26'dır. (TABLO: III). Vakıfların amaçlarına göre gelir oranları TABLO: IV-XI de ayrıntılı şekilde gösterilmiştir.

Bu konuda vakıf işletmelerine ve idari makamlara bazı görevler ve sorumluluklar yüklenmesi gerekir:

a- Vakıflara Destek Hizmetler Verilmeli:

Vakıflar Genel Müdürlüğü, Maliye ve Gümrük Bakanlığı, Ticaret ve Sanayi Bakanlığı ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ile gerekirse diğer kurum ve kuruluşlardan oluşturulacak bir komisyon marifetiyle, vakıfların yapacakları toplantılar sonunda, işletme türleri, bugünkü ekonomik şartlar, piyasadaki gelişmeler de dikkate alınarak belirli esaslar tespit edilebilir.

b- Etkili, Verimli Denetim Geliştirilmelidir:

Bu arada Vakıflar Genel Müdürlüğü ile diğer kurum ve kuruluşlar vergi muafiyetine bu tür işletmelerin etkisinin tespitini de incelemelidir. Vakıflar Genel Müdürlüğü teftiş elemanlarının, özellikle bu tür işletme kurmuş bulunan vakıfların yıllık çalışmalarını KÂRLILIK, sermayenin rantabilitesi, verimliliği ve işletmelerin kamu hizmetlerine katkıları gibi çeşitli yönlerden incelemeleri sağlanmalıdır. Bu hususta gerekli yasal ve hukuki mevzuat düzenlemeleri yapılmalıdır.

9. 23.6.1983 tarihli YARDIM TOPLAMA KANUNU (R.G. 25.6.1983, No:18088)- YARDIM TOPLAMA KANUNUNUN UYGULAMA ESASLARI HAKKINDA YÖNETMELİK (R.G.:31.5.1985, No:18652)

c- İşletmelere Şeffaflık Getirilmeli ve İşletme Bilançoları İlan Edilmelidir:

Vakıfların sermaye tahsisine konu olan işletmelerin amaçsal ve verimlilik açısından iki yönlü esaslı kurala uymaları sağlanmalıdır. Bu tür işletmelerden sağlanan gelirler bütün vakıflar tarafından Anonim şirketler de olduğu gibi ilan zorunluluğu getirilmelidir.

d- Verimli, Kârlı ve Amaca Yönelik İşletmeler Kurulmalıdır:

Vergi muafiyeti tanınan vakıfların yıllık faaliyet raporları, bilançoları ve diğer bilgi ve belgelerinin incelenmesi de mali bünyeleri güçlü vakıflarda gelir getirici işletme gelirlerinin olumlu olduğu, bazı vakıfların amaç yönünden EĞİTİM ve SAĞLIK hizmetlerine yönelik işletmeler kurduğu, bu işletmelerdeki KÂR olumlu müs-pet-gelir gider farkının düşük olduğu görülmektedir.

Eğitim, kültür hizmetlerine yönelik hizmet ağırlıklı vakıflarda, yukarıda açıklandığı gibi çeşitli işletmeler yanında, tüketim maddeleri alım-satımı, fırın işletmeciliği, sağlık malzemeleri üretimi işletmesi (Enjektör vs.), kitap, ansiklopedi, dergi gibi çeşitli işletmeler kurulmaktadır. Tarım ve hayvancılığın geliştirilmesi alanında çalışan vakıflarda da bu konuda, hayvancılık, tavukculuk, arıcılık vs. gibi çeşitli işletme kurdukları görülmektedir.

4. İştirak Gelirleri:

İştirak, bir işletmenin başka bir işletmenin sermayesine katılmasıdır. Bu katılma işletmenin türüne göre hisse senedi olarak yapılabileceği gibi, belirli bir sermaye payına sahip olarak da yapılabilir. Nasıl iştirak edilirse edilsin, iştirak eden ana kurum bilançosunda duran varlıklar arasında yer alan iştiraklerin ortak özelliği "geçici bir yatırım olmamasıdır".¹⁰

Vakıfların sermaye mallarını veya nakit değerlerini işletmelere tahsis edilerek ortak olmak suretiyle değerlendirilmeleri suretiyle, en uygun gelir temin etme aracıdır. İştirak, sermaye şirketlerine kuruluşta veya kurulduktan sonra hisse senedi ya da ortaklık paylarının satın alınması ile gerçekleşir.¹¹

Vergi muafiyeti tanınan 145 vakfın 1991 yılında elde ettiği 960 Milyar TL. gelirler içinde İŞTIRAK gelirleri oranı % 4'dür. (TABLO: III, diğer TABLOLAR). Eğitim amaçlı vakıflarda iştirak gelirlerinin oranı % 1, 4 Milyar TL. olduğu görülmektedir. İşletme gelirleri ise 90,8 Milyar TL, faiz gelirleri ise 66,8 Milyar TL. olup iştirak gelirlerinin artırılması, kaynakların verimli yatırımlara tahsisi bakımından önem arz etmektedir. Diğer vakıf türlerinde de iştirak gelirlerinin çok düşük düzeyde olduğu görülmektedir. (TABLO: IV-XI).

a- Fonlar Vakfın Kurucusu Şirketlere Aktarılmamalı:

Bazı vakıflar, ortaklık ve sermaye ilişkisi içinde buldukları bazı şirketlerin hisse senetlerini almaktadır. Böylece rüçhan hakkı almak suretiyle yıl içinde elde edilen gelirleri bu yönde değerlendirme yoluna gittikleri gözlenmektedir.

Vergi muafiyeti tanınan vakıflarda, vakıf bünyesinde oluşan fonlar vakfın kurucusu veya mal tahsisinde bulunan şirket veya kuruluşların devamlı sermaye artışı yoluyla, iştirak kazancının vakfın aktifine girme olanağı zayıflatılmaktadır.

Bu konuda "Türk Medeni Kanunu Hükümlerine Göre Kurulan Vakıflar Hakkında Tüzük" hükümleri yeniden gözden geçirilerek, bütün vakıfları kapsayacak şekilde sermayenin ve hizmetlerden artan gelirlerin, fonların nasıl kullanılacağı, iştirak edilecek şirket ve kuruluşların özellikleri, kârın dağıtımı gibi çeşitli konularda düzenlemeler yapılmalıdır.

b- Sermaye İştirakleri Verimli İşletmelere Yapılmalı:

Vakıflardan bazılarının, amaçlarına yönelik hizmetleri yürütmek üzere, örneğin inşaat, tamirat, imalat gibi konulardaki çalışmaları, kendi kurdukları, sermayesinin en az % 90'ı vakfa ait şirketler vasıtasıyla yerine getirdikleri uygulamada çok rastlanan bir olaydır. Burada dikkat edilmesi gereken konu, vakıf bünyesinden şirkete tahsis edilen "sermaye"nin yıllık gelirinin de olumlu olması beklenmelidir. Şirkete tahsis edilen büyük çaptaki sermayenin geliri bazı hallerde çok düşük oranda gerçekleşmektedir. Bu ise vakıf fonlarının, mali kaynaklarının VERİMLİ şekilde işletilmesi ilkesine uygun düşmemektedir.

c- İştiraklerin Denetimi Ayrı Bir Denetim Esasına Göre Yapılmalıdır:

İştirak olayı vakıfların kendi idari bünyesine bırakılmamalı, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Maliye ve Gümrük Bakanlığı, D.P.T. Müsteşarlığı gibi vakıf hukukunun uygulamasına katkısı olan kuruluşların, ortak çalışmaları ile prensipler-esaslar ortaya çıkarmaları, hatta bu tür iştiraklerin ayrı bir denetim esasına tabi tutulması da mümkündür.

10. Prof.Dr.Nalan AKDOĞAN - Prof.Dr.Nejat TENKER, "Finansal Tablolar ve Analizi Teknikleri" 4. Baskı Ankara-1992 s.64, (İkinci Bası, Ankara-1985, s.52)

11. Daha fazla bilgi için Ş.ERKİLET, a.g.e s.688'i inceleyiniz. İştirak kazançlarının vergilendirilmesi için, ERKİLET, a.g.e. s.191, 206, 198 inceleyiniz.

d- Zararlı İşletmeler İçin Tedbir Alınmalıdır:

Vakıfların iştiraklerden sağladığı gelirler veya zararlar Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Maliye ve Gümrük Bakanlığı tarafından izlenmeli, yeterli gelir sağlanmaması, zarar edilmesi gibi sonuçların verimli hale getirilmesi için gerekli tedbirler alınmalıdır.

5- Şartlı Bağışlar:

Vakfa yapılan bağışların bir kısmı, bağış yapanın arzu ve isteğine bağlı olarak belli bir amaca, hizmete veya olaya yönelik olabilir. Yapılan bağış ile, vakfın amacına uygun bir hizmetin veya hizmetlerin ifa edilmesi, karşılanması ön şart olarak ileri sürülebilir. Bu tür şartlı para bağışlarında paranın şarta bağlı olarak harcanması esastır. Burada vakıf serbestce hareket etme imkanına sahip değildir. Bağış yapan kişi yaptığı bağışla üç yıl ilçe merkezindeki okulların elektrik ampüllerinin teminini şart olarak ileri sürmüş ise, bağış bu amaca ve bu işlere harcanacaktır.¹²

Vergi muafiyeti tanınan vakıfların gelirleri arasında fazlaca yer almaya başlamıştır. Genellikle yıl sonlarına doğru bu tür gelirlerde artış olmaktadır. Vergi muafiyeti tanınan vakıflarda, gelirlerin en az % 80'inin elde edildiği yıl içinde amaçlara harcanması ilkesinden kaçınmak ve FON oluşturup 3 veya 5 yıllık yatırım süresi gibi sınırlamalara tabi olmaktan kurtulmaktadır.

6. Kira Gelirleri:

Kiranın sözlük anlamı, bir konutun, bir mülkün ya da taşıt gibi herhangi bir şeyin belli bir bedel karşılığında, bir süre için sahibi tarafından başkasına verilmesi şeklinde kısaca ifade edilmektedir.

Ekonomi ve ticaret hukuku, vergi hukuku açısından kira ve kiralama olayı, belli bir malın veya eşyanın kullanma hakkının bir bedel -ücret karşılığında belli bir süre için başka bir kişiye tevdi edilmesi şeklinde de tanımlamak mümkündür.

Vergi kanunlarında, Gelir Vergisi Kanununun 70. maddesinin bir numaralı fıkrasında, maddede sayılan mal ve hakların sahipleri zilyedleri, irtifak ve intifa hakkı sahipleri veya kiracıları tarafından kiraya verilmemesinden elde edilen iratlar "*Gayrimenkul Sermaye İradı*" sayılmıştır. Bu geniş tanımlama ve 70. maddenin kapsamı "*kira*" olayının vergi hukuku karşısındaki durumunu belirlemek istemiştir.¹³

Vakıfların en sağlam gelir kaynakları başında KIRA gelirleri gelmektedir. Gerek eski vakıflarda gerekse yeni vakıflarda mal varlığı olarak tahsis edilen taşınmaz mallar ile bir kısım taşınır malların kiraya verilmek suretiyle gelir sağlama yolu tercih edilmektedir.

Vergi muafiyeti tanınan 145 vakfın 1991 yılı içinde elde edilen toplam 960 Milyar/TL. içinde kira gelirleri oranı % 3'dür.

Eğitim Amaçlı 41 vakfın 237 Milyar /TL. içinde 11 Milyar/TL.

Sağlık Amaçlı 29 vakıfta 220 Milyar/TL içinde 3,1 Milyar/TL.,

Kültür Amaçlı 12 vakıfta 41 Milyar/TL. içinde 2,3 Milyar/TL. olduğu görülmektedir. (TABLO: I-XI).

a- Kiralama Politikası Oluşturulmalıdır:

Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıfların çoğunluğunda, elde edildiği yıl içinde harcanmayan gelirlerini genellikle kira geliri sağlayacak, işyeri, işhanı gibi bina ve tesis inşaatına harcamaya yöneldikleri görülmektedir. Başka bir uygulama da ise, vakıf mal varlığını, artırmak gayesi ile nakit varlığı ile "İŞHANI" satın almakta, veya cami veya tesislerin altını işyeri haline getirmek suretiyle gelir elde etme yolu seçilmektedir.

Burada kiralama işlemlerinin günün ve bölgenin ekonomik, sosyal ve kültürel durumuna, adalet ve hukukun genel prensiplerine uygun bir KIRA ÜCRETİ politikası uygulanmalıdır. Günümüzde emsal kiralara nazaran çok düşük kiralama işlemlerinin normal kira miktarına yükseltilmesi için denetimlerde Vakıflar Genel Müdürlüğü denetim elemanlarının, Maliye Bakanlığının yaptıracağı denetimlerde bu konu üzerinde durulmalı, denetim programlarına alınmalıdır.

b- Kiralamada Açık Artırma Yolu Seçilmeli:

Ticari işletmelerin, tarım işletmelerinin kiraya verilmesi esasları ayrı bir yönerge ile tespit edilmelidir. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün hazırlayacağı "*Kiralama İşlemleri Yönergesi*" veya Talimatnamesi bütün vakıflarca uyulması sağlanmalıdır. Bu konuda AÇIK ARTIRMA yolu tercih edilmelidir.

12. Bağış gelirleri konusunda daha fazla bilgi için: Ş.ERKİLET, a.g.e. s.690-691'i inceleyiniz.

13. Vakıfların, Derneklerin kira gelirleri ve bu gelirlerin vergilendirilmesi, tevkifat, kira yardımı... gibi çeşitli konularda daha geniş bilgi için: Ş.ERKİLET, a.g.e s.104, 87, 689, 345, 156. sayfaları inceleyiniz.

7. Sosyal Faaliyet Gelirleri:

Vakıfların, yukarıda açıklanan mamelek gelirleri dışında, bazı sosyal faaliyetlerden gelir elde etmeleri her zaman mümkündür. Sosyal faaliyetin belirli bir sınırı bulunmamaktadır. Vakıf idaresinin organizasyonuna bağlı, vakıf bünyesine, çalışma ve hizmet alanlarına giren konular için her zaman belirli kişi veya kuruluşların katılacağı sosyal kapsamlı faaliyetler düzenlenebilir.

Bu tür faaliyetler: Piyango, talih oyunları, gösteri, gezi, eğlence, panel, kermes, konferans, balo, fuar, toplu düğün, nikah, sergi, eğlence geceleri gibi faaliyetler örnek olarak gösterilebilir. Bu faaliyetlerden sağlanan net gelir vakfın gelirleri arasında yer alacaktır.¹⁴

Sosyal faaliyetler kapsamında içinde bulunan, kültürel gösteriler ve sergiler yoluyla, spor gösterileri, gezi ve eğlenceler düzenlemek suretiyle yardım toplanması hallerinde YARDIM TOPLAMA KANUNU ve Yardım Toplama Kanununun Uygulama Esasları Hakkında Yönetmelik hükümlerine ve esaslarına uyulmalıdır.¹⁵

Ekli, III No.lu TABLO'nun incelenmesinde de görüleceği gibi 1991 yılı içinde 145 vergi muafiyeti tanıyan vakıfların 960 Milyar/TL toplam gelirleri içinde SOSYAL FAALİYET gelirleri oranı % 3'dür.

Eğitim amaçlı 41 vakfın 237 Milyar/TL. geliri içinde 16 Milyar/TL.

Sağlık amaçlı 29 vakfın 220 Milyar/TL. geliri içinde 0,9 Milyar/TL,

Kültür amaçlı 12 vakfın 41 Milyar/TL geliri içinde 13 Milyar

Diğer vakıflardaki durum için TABLO:1-XI deki verilere bakınız.

III- PERSONEL, EMEKLİ, SOSYAL GÜVENLİK VE DAYANIŞMA VAKIFLARINDA ÖZEL FONLAR VE KAYNAKLAR:

A- EMEKLİ, YARDIM VE SİGORTA VAKIFLARINDA AMAÇ:

Emekli Sosyal Güvenlik Vakıflarında üyeleri, T.C. Emekli Sandığına veya Sosyal Sigorta Kanununa veya diğer kurumlara bağlılıkları devam eden kişilerdir. Kanuni şartlara göre bu kuruluşlardan emekli olarak maaş ve ikramiye alabileceği gibi ek olarak da üyesi olduğu ikinci emekli sandığı vakfından yapılacak ödemelerden de yararlanabilecektir. Yardımlar ve sağlanacak mali imkanlar genelde aşağıda sıralanan unsurları taşıyabilir. Aşağıda sıralanan faaliyet konusu vakfın amaç-gayesini de oluşturmaktadır.

1. Sosyal Yardımlar:

Vakıf senedinin düzenlenmesinde ve vakfın amacının tespitinde değişik miktar veya oranlarda ölen, üyenin kanuni mirasçılara ödenen meblağlardan oluşur. Bu ödeme miktarı yapılan tesbite göre 5 milyon 10 milyon gibi belirli bir miktardan ibarettir. Zaman içinde bu miktarın arttırılmasında mümkündür.

Bu konuda arttırma yetkisini sağlayacak vakıf senedinde hüküm bulunmalıdır.

2. Emeklilik, Malüliyet ve İşten Ayrılma Yardımları:

Vakıf üyesinin, Kanunlarla kurulmuş olan T.C. Emekli Sandığı, Sosyal Sigorta gibi sosyal güvenlik kurum ve kuruluşlarının ilgili mevzuatına göre emekli aylığı hak kazanmaya başladığında vakıf senedinde belirlenen usul ve esaslara göre ödenir. Bu husustaki esaslar vakıf senedinde veya uygulama talimatnamelerinde gösterilir.

3. Diğer Hizmetler:

Emekli ve sosyal güvenlik vakıfları yukarıda sayılan konular dışında üyelerine ve üyelerinin eş ve çocuklarına aşağıda kısaca açıklanan hizmetleri de yaparlar:

a. Aynı ve Nakdi Yardımlar:

Bu tür emekli ve sosyal güvenlik vakıflarında, vakıf mensuplarına evlenme, doğum, hastalık, ölüm, iş görememezlik, kaza gibi hallerde vakıf senedinde tespit edilen ölçü ve miktarlarda aynı ve nakdi yardımlar sağlanır. Bu yardımlardan biri veya birkaçı istihdam edilenin kendisine, eş veya çocuklarına sağlanabileceği gibi, belli ölçülerde sağlık yardımı da yapılabilir.¹⁶

b. Borç para-Kredi İşlemleri:

Bir kısım emekli sosyal güvenlik sandığı vakıflarında, mensuplarına ödünç para vermek, konut kredisi vermek suretiyle onları konut sahibi yapma imkanı sağlanır. Bu tür faaliyetler için vakfın mali durumunun

14. Sosyal Faaliyet Gelirleri hakkında daha fazla bilgi ve Yardım Toplama Kanunu uygulaması için: Ş.ERKİLET, a.g.e. 690, 819,820 s. inceleyiniz.

15. 2860 sayılı YARDIM TOPLAMA KANUNU ve Kanunla ilgili "YÖNETMELİK" için Ş. ERKİLET, a.g.e s.71 ve 819. sayfalara bakınız.

16. Daha fazla bilgi için: İttihadı Milli Türk Sigorta Şirketi Memurları Yardım Sandığı Vakfı senedinin Md.3,s.4'ü inceleyiniz.

müsaait olması, gelir kaynaklarının yukarıda sayılan esas amacını oluşturan aylık ödemelere yeterli bulunması halinde mümkündür.

c. Grup Sigortası ve İhtiyaç Maddelerinin Temini:

Emekli ve sosyal güvenlik vakıfları, üyelerinin eş ve çocuklarının ölüm, hastalık gibi çeşitli hallerde yardımları kapsayan grup sigortaları yaptırır.

Üyelerinin giyecek, yiyecek gibi ihtiyaç maddelerini ucuza temin etmek üzere satış mağazaları açar, işletir.¹⁷

d. Ticari Amaçlı Vakıflar:

Bir kısım emekli ve sosyal yardım vakıflarının amacı bağlı bulunduğu kurum veya müessesenin ürettiği mal ve mamül maddelerin satışını ve pazarlanmasını sağlamak üzere bizzat ticari amaçlı yardım vakıfları da kurulabilmektedir. Devlet Üretim Çiftliklerinin ürettiği mamül ve ürünleri pazarlamasını yapmak, satışını sağlamak üzere yardım vakfı kurulmuştur. Orman Genel Müdürlüğü bünyesinde, Zirai Donatım Kurumunda bu tip yardım vakıfları kurulmuştur.¹⁸

4. Eğitim, Sağlık ve Sosyal Amaçlı Hizmetler:

a- Üyelerin ve ailelerinin belirli bir ücret karşılığında istirahatlerini sağlamak için dinlenme ve turistik tesisler kurmak, işletmek,

b. Üyelerin ve bakmakla mükellef bulunduğu aile fertlerinin sağlıklarının korunması ve tedavisi için sağlık tesisleri kurmak, işletmek,

c. Üyelerin yüksek okul, üniversite ve orta öğretimde bulunan çocuklarına burslar vermek, öğrenci yurtları açmak ve işletmek,

d. Emekli üyeler için huzurevleri açmak ve işletmek,

e. Vakıf senedinde belirlenen nitelikte eğitim müesseseleri, okullar açmak ve işletmek

f. Vakıf mensuplarının yararlanacağı kültürel faaliyetlerde bulunmak, bu konuda gerekli girişimlerde bulunmak, kuruluşlarının (Emekli Sandıkları, Sosyal Sigortalar Kurumu, Bağ-Kur gibi) imkanları her işletmeye ve her kurumun özelliğine göre yeterli olanağı sağlamaları mümkün olmamaktadır.

Mevcut sosyal güvenlik kuruluşlarına bağlı olarak çalışanların sorunları da birbirine benzememektedir. Bu tür Devletin kurduğu sosyal güvenlik kuruluşlarının yanında, özel "vakıf" statüsü altında sosyal dayanışma ve emeklilik kuruluşlarına kanunlarla gerekli imkanların tanınması, hem genel sosyal güvenlik kuruluşlarının ve hem de Devlet'in mali yükleri hafifletilmiş olacaktır.

B. EMEKLI YARDIM, SOSYAL GÜVENLIK VAKIFLARINDA MALI KAYNAKLAR, FONLAR VE GELİR KAYNAKLARI:

Emekli ve sosyal güvenlik vakıflarında, kuruluştan sonra fonların oluşması, mal varlığını artırıcı gelir kaynaklarının esasları genelde aşağıdaki şekilde tasnif edilebilir. Bu tasnif vakıf mensubu çalışanlarının özel durumları, çalışma koşulları, işin niteliği gibi faktörlere göre değişebilir.

1. Giriş Aidatı:

Dernek kuruluşlarında olduğu gibi, sosyal güvenlik ve emeklilik kuruluşu vakıflarda da, vakfa ilk girişte üyelere belirli miktarda alınan giriş aidatından oluşur. Giriş aidatı vakfın oluşturduğu fonlardan, mali imkanlardan ileride yararlanacak olan çalışan kişinin ilk katılım bedelidir. Bu fon üye sayısı ile sınırlıdır. Giriş aidatının toplamı, vakfın malvarlığı içinde yer alır.

2. Aylık aidat:

Vakfın hizmetlerinden, mali imkanlarından yararlanacak memur veya çalışan kişiler, çalıştıkları sırada bağlı oldukları Emekli Sandığı veya S.S.Kurumuna aylık kesintisine esas olan aylık ücretinin belli bir yüzdesi olarak tespit edilen ve her ay ödenen meblağların toplamı aylık aidat fonunu oluşturur.

Aylık kesintiler vakıf mensuplarına yapılacak ödemelerin karşılanmasında esas alınacağından, bu fonların değerlendirilmesi, uzun vadeli gelir getirici ekonomik ve ticari alanlara kanalize edilmesi gerekir.

3. İlave Aidatları:

Emekli ve sosyal güvenlik vakıflarında üyelere yönetim kurullarının her yıl tespit edip belirleyeceği miktarda ilave aidat tahsil olunabilir. Bu aidatlar gelir getirici kaynaklara tahsis edilmek suretiyle muhafaza edilir.

17. Daha fazla bilgi için: T.İş Bankası A.Ş. Mensupları Munzam Sosyal Güvenlik ve Yardımlaşma Sandığı Vakfı senedini inceleyiniz.

18. Daha fazla bilgi için: Devlet Üretim Çiftlikleri Genel Müdürlüğü Mensupları Yardım Sandığı Vakfı senedi ile Zirai Donatım Kurumu Yardımlaşma Sandığı ve Orman Genel Müdürlüğü Yardımlaşma Sandığı Vakıflarının senetlerini inceleyiniz.

4. Sosyal Yardım Aidatı:

Emekli sosyal güvenlik vakıflarında, vakıf senesinde belirlenen aylık sosyal güvenlik aidatı tahsil edilir. Bu suretle tahsil edilen gelirler, vakfın fonlarını oluşturur.

5. Diğer Gelirler:

Personel emekli, sosyal güvenlik ve dayanışma vakıflarının aylık olarak üyelerin ücretlerinden yukarıda açıklanan kesintiler yanında, aşağıda belirlenen gelirleri de elde edebilirler: Bu tür vakıflarda daha değişik gelir kaynaklarının oluşması, yönetimin alacağı kararlara, yapacakları plan ve programlara bağlıdır.

Vakıfların kuruluş mal varlığı dışında çeşitli kaynaklardan gelir sağlamaları mümkündür. Bu gelir türleri genel olarak aşağıda kısaca açıklanacaktır.

6. Vakıf Malvarlığının İşletilmesinden Elde Edilen Gelirler:

Bu tür kuruluşların özellikleri ayrı bir bölümde incelenecektir. Bu konuda aşağıda sıralanan gelir türleri genelde bütün vakıfların başvurdukları gelir elde etme yollarından birisidir.

a- Vakıf nakit para varlığının bankalarda, mevduat kabul eden kurum ve kuruluşlarda "faiz" karşılığında yatırılması,

b- Vakıf nakit para varlığının " menkul kıymetlere" yatırılması, karşılığında faiz geliri elde edilmesi, Hisse senedi alınması halinde "kâr payı" alınması,

c. Vakıf nakit varlığının bir kısmı ile, vakıf amacına uygun ticari işletme kurulması, kurulmuş ticari işletmelere ortak olunması suretiyle yıl sonlarında "kâr-kâr payı" elde edilmesi,

d. Vakıf mal varlığı ile ticari nitelikte çalışmak üzere sermaye şirketi (Anonim, limited şirket) kurmak suretiyle vakıf dışında ayrı bir tüzel kişilik çatısı altında kazanç sağlamak,

mümkündür. Bu sayılan ve özetlenen işletme ve gelir getirici alanlar dışında günün ekonomik ve teknik özelliklerine göre daha değişik çalışma alanlarının bulunması, bu tür işletmeler kurulması her zaman mümkündür.

Bu hususta aşağıdaki bölümlerde daha ayrıntılı bilgi ve açıklamalar yapılacaktır.

7. Çeşitli Diğer Gelirler:

Vakıflar ve demeklerin çeşitli gelirleri elde etmeleri mümkündür. Bu gelirler; balo, konser, panel, keremes, piyango, müsamere, yarışma gibi çeşitli faaliyetlerden elde edilen gelirlerdir.

Bu tür gelirler vakıf yönetiminin tutumuna, organizasyon kabiliyetine bağlıdır.

8. Bağış-Vasiyetler:

Gerçek ve tüzel kişiler tarafından vakıflara yapılan şartlı ve şartsız bağışlar bu gruba girer. Vakıf tüzel kişiliği bu tür bağışları kabul ettiği takdirde bu yolla sağlanan değerler de vakfın mal varlığı arasına dahil edilir.

C. EMEKLİ, YARDIM VAKIFLARININ ÖZELLİKLERİ:

Personele yardım ve emeklilik vakıflarında, personel ve çalışanlar vakfa devamlı aylık aidat öderler. Diğer vakıflarda ise üyelik ve aidat uygulaması bulunmamaktadır. Bazı vakıflar vakfa ilgi duyanları "ÜYE" olarak isimlendirmekte ise de bu uygulama ve davranış vakıf hukukuna, uygulamalara aykırıdır. Vakıflarda üyelik diye bir müessese, kurum bulunmamaktadır. Ancak, DERNEKLERDE "Üye" vardır. Vakıf kuruluşlarında üye tabirinin kullanılmaması gerekir. Üyelik müessesesi dernekler hukuku içinde yer alan bir konudur.¹⁹

Türk Medeni Kanunu'nun 903 sayılı Kanunla değişik 77/A maddesinin başlığı "İstihdam Edilenlere ve İşçilere Yardım Vakıfları"dır. Bu düzenleme ile "Personel, işçi, çalışanlar" daha değişik bir emeklilik ve sosyal güvenlik kuruluşu ile güvence altına alınmıştır.

Ayrıca yeni düzenlenen bu hükümlerle, vakıf mal varlığına "aidat" ödemek suretiyle katkıda bulunmaları ve vakıf yönetimine katılma olanağı da tanınmıştır.²⁰

Bu tür emekli ve sosyal yardım vakıflarının amacı, işverene ve personel ilişkilerinde Devlet'in mali yükünü azaltmak suretiyle çalışan kişilerin gelecekte doğacak bir takım sıkıntı ve endişelerini güvence altına almaktır.

19. Vakıfların dernekleşmesi, vakıflarda üyelik konularında daha fazla bilgi için Ş.ERKLET, a.g.e. s.1 (15,16,17,66) inceleyiniz.

20. Daha fazla bilgi için, T.Medeni Kanunu'na 903 sayılı Kanunla eklenen 77/A maddesini inceleyiniz.

IV. VAKIFLARDA MALİ KAYNAKLARIN, GİDER FAZLALIKLARININ VE FONLARIN İŞLETİLMESİ VE YATIRIM ALANLARI:

A- GENEL AÇIKLAMALAR:

Vakıfların tüzel kişilik olarak mevcutlarının değerlendirilmesi, amaca harcanmak üzere gelir kaynakları sağlanması ve vakıf mal varlığının güçlendirilmesi her zaman üzerinde durulması gereken konuların başında yer alır. Vakıf kuruluşunda tahsis edilen mal varlığı zaman içinde, günümüz ekonomik ve sosyal gelişmeler karşısında daima değişim göstermektedir. Vakıf yönetimi bu mal varlığının muhafazası, arttırılması ayrıca amaca yönelik faaliyetlerin yapılması için malî kaynak aramak, bulmak zorundadır. Mali kaynaklar aranıp bulunmadığı takdirde vakıf mal varlığı bir zaman sonra yok olmaya varlığın ortadan kalkmasına neden olacaktır.

Vakıfları yakından ilgilendiren kaynakların değerlendirilmesi, amacın gerçekleşmesine yardımcı olacak gelir kaynaklarının sağlıklı bir şekilde temini aşağıdaki bölümlerde ayrı ayrı incelenecektir. Bu tasnif her vakfın durumuna, idarecilerinin tutum ve davranışlarına göre her zaman değişmesi mümkündür.

1. Ticaret Şirketi Kurma ve Ortaklıkları:

Vakıf yönetimi, vakfın nakit veya sermaye mallarını sermaye şirketlerine sermaye olarak tahsis edebilir. Türk Ticaret Kanunu ile diğer mevzuatta vakıfların şirket kurmalarını önleyen bir hüküm veya özel bir düzenleme bulunmamaktadır.

Vakıf yönetimi, kazanç sağlamak, amacında belirlenen hizmetlerden bir veya birkaçını yerine getirmek veya bu hizmetlere yardımcı olmak üzere Anonim şirket, Limited şirket kuruluşlarına katılabileceği gibi, sermayenin çoğunluğu vakfa ait olmak üzere vakıf yönetimi, ağırlıklı şirketlerin kurulmasını da sağlayabilir.²¹

Şirket kuruluşunda vakıf tüzel kişiliği belirli sermayeyi ayrı bir tüzel kişiliğin emrine tahsis edecektir. Vakıf yönetimi şirketin çalışma konularını, ticari faaliyetinin yapılacağı yeri, idarecilerini önceden araştırmalı, vakfa gelir sağlamayı öncelikle temin edilmesi halinde kuruluşu gidilmelidir.

Şirketleşme de ikinci amaç, yatırılan sermayeye yıllık alınacak kâr payının serbest piyasa faiz tutarının üzerinde olması da ayrıca gözönünde tutulmalıdır. Bu konuda piyasa araştırması yapılmak suretiyle şirketin çalışma konusu seçilmeli, şirketin yöneticileri deneyimli ve profesyonel kişilerden oluşmasına özen gösterilmelidir.

Şirket çalışmaları verimli olmadığı takdirde, bir zaman sonra idare masrafları ana sermayeden karşılanmaya başlar ve bu durum şirketin tasfiyesine neden olabilir.

Günümüzde gıda ve yiyecek, inşaat malzemeleri alım ve satımı ile taşıt pazarlaması, konut inşaatı yapmak ve satmak üzere çeşitli faaliyet konularında şirket kurulabilir. Ayrıca Turizm alanında faaliyette bulunmak üzere şirket kurulabilir. Bu konuda arsa ve arazi temininde 49 yıllık süre için hazine arsalarının ve Orman arazilerinin, Turizm Bakanlığının tahsisli arazilerinden faydalanmak mümkündür. Bu konuda Maliye ve Gümrük Bakanlığı, Milli Emlak Genel Müdürlüğü ile Turizm Bakanlığı ve Orman Genel Müdürlüğü'nün arsa ve arazi tahsislerini araştırmak gerekmektedir. 49 yıllık irtifak hakkı tesisi suretiyle arsa ve arazi için ilgili kuruluşlara sadece yıllık kira ödenmektedir. Bu tür turistik tesisler için yerli ve yabancı deneyimli şirketlerle işbirliği yapılması yararlı olacaktır.

Vakfın bu tür şirket kurması veya kurulmuş bir şirkete iştirak etmesi, hisse senedi satın alması durumlarında önceden araştırma yapılmalı, gerekirse teknik kuruluşlardan, müşavirlik firmalarından konuların incelenmesi istenmeli alınacak rapor veya tavsiyelere göre hareket edilmelidir.

2. Vakıfların Ticari İşletme Kurmaları:

Vakıfların sermaye mallarını, nakit para mevcutlarını, taşınmaz mallarını TİCARİ, SİNAİ veya ZİRAİ bir işletmeye tahsis ederek kâr-kazanç sağlamak üzere işletme kurmaları mümkündür.²²

Ticari işletmenin de vakıf amacına uygun, vakfın çalışma konularına ve gayesine yakın olması gerekir. Vakıf yönetimi bu tür işletmelerin kurulmasına karar verdiği takdirde yöneticisini, memur ve müstahdemini de vakıf tayin ve tespit edecektir. İdare tamamen vakfa aittir.

Bu tür işletmelere örnek olarak, okul işletmesi, yiyecek içecek maddeleri satan mağaza, dükkan işletmesi, lokanta, kitap-kırtasiye mağazası, Taşıt alım ve satımı, gayrimenkul alım ve satımı, öğrenci yurdu gibi Türk Ticaret Kanununun 11. maddesinde 12 fıkra halinde belirtilen konulardan biri veya birkaçının kurulması halinde ticari işletmelerden söz edilebilir.

Öncelikle vakıf yönetiminin ticari işletmenin konusunu seçmesi, yönetim bakımından problemsiz olması, kâr-kazanç sağlayacak nitelikte olmasına dikkat edilmelidir.

21. Vakıf ve şirket ilişkisi konusunda daha fazla bilgi için Ş.Erkilet, a.g.e. s.17-18 inceleyiniz.

22. Ticari İşletme konusunda daha fazla bilgi için Ş.Erkilet, a.g.e s.100-108 inceleyiniz.

Bu tür işletmelerde vakfın denetimi de esastır. Zaman zaman işletmeden bilanço, ara mizanlar istenmeli hasılatlar ve nakit durumları geçmiş dönemlerle mukayese edilmek suretiyle yönetime gerekli talimat ve telkinler yapılmalıdır.

Vakıf yönetimi, ticari işletme kurmadan önce, piyasa araştırması yapmalı, yaptırmalı, ticaret odaları, sanayi odaları, meslek teşekkülleri ile gerekli inceleme ve araştırmayı yapmadan kuruluşa teşebbüs etmemelidir. Burada önemli olan vakıf parasının ticari bir zihniyetle, tüccar düşüncesiyle belirli alanlara tahsis etmektir.

Vakıf parasının böyle bir ticari işe yatırılması ve gelir sağlanması ilk hedef olacaktır.

3. Menkul Kıymet Alımı-Satımı:

Menkul kıymet tabirini, sermayenin temsil edildiği ve gerek şirketlere yatırılan nakdi ve aynı sermayenin miktarını gösteren belgeler şeklinde tanımlamak mümkündür. Daha çok anonim şirketlerde sermaye payını ifade eden belgedir. Yine anonim şirketlerin borç aldıkları para karşılığında verdikleri belgelere de (tahvil) menkul kıymet olarak nitelendirilir.

Menkul kıymetler kapsamı içine, hisse senetleri, finansman bonoları, özel sektör tahvilleri, Hazine bonosu ve Devlet tahvilleri, gelir ortaklığı senetleri, döviz endeksli gelir ortaklığı senetleri ile Döviz endeksli tahviller ve diğerlerini saymak mümkündür.

Vakıflar, bu tür menkul kıymetlerden en fazla gelir sağlayan, sağlam ve itibarlı olanlarını seçmek suretiyle nakit ve fonlarını yatırabilirler.

Devlet tahvili ve hazine bonoları güncel ve en sağlıklı olarak dikkate alınabilir.

Günün şartlarına göre kârlı ve güvenli şirket ve kuruluşların hisse senetleri de alınabilir.

Bu hususta araştırma yapmak, alınacak sonuçlara göre vakıf yönetimi karar vermek zorundadır.

4. Vakıf Amacına Uygun İşletmeler:

Vakıf yönetimi öncelikle vakıf senedinde belirtilen amacı gerçekleştirmek zorundadır. Amacın gerçekleştirilmesi için konular seçilmeli ve ona göre organizasyon yapılmalıdır.

-Konut inşaatı ve üyelerine konut temini için inşaat şirketi kurulmalıdır.

-Konut inşaatı ve amacına uygun faaliyetlerin yapılacağı tesislerin kurulması için ARSA, ARAZI satın alınmalıdır.

-Dinlenme tesisleri, turistik tesis kurulmalı ve işletilmelidir. Sağlık tesisleri, öğrenci yurtları kurulmalıdır.

B- YATIRIM KONULARININ ARAŞTIRILMASI:

Vakıflar ticari işletme niteliğinde olmadığından, mevcut mali kaynaklarının ve fonlarının en verimli alanlara tahsis etmesi, yeni gelir kaynakları sağlaması gerekir. Vakıf yönetimi bu konuda tedbirli bir tüccar gibi hareket etmek ve vakfın parasını, taşınmaz mallarını en verimli sahalara yatırmaya ve sonuçta da istenilen ve düşünülen gelirin vakıf kasasına girmesini sağlamalıdır.

Uygulamada rastlanılan örneklere göre, vakıf yönetimi veya genel kurulu hiçbir araştırma yapmadan, kurulmuş veya kurulacak şirkete katılma, yeni yatırım yapma eğilimi göstermekte olduğu görülmektedir. Yukarıdaki bölümlerde de gelirler ve kaynaklar kısmında da açıklandığı gibi, vakfın parasının, mal varlığının verimsiz yatırımlara aktarılması önlenmelidir.

Bu konuda bazı düşüncelerimiz aşağıda açıklanmıştır.

1. Vakıflar Tüzüğüne Günün Şartlarına Uygun Değişiklikler Yapılmalıdır:

Vakıfların işleyişi, hukuki yapısı, mal ve amaçlarında değişikliklerle diğer konuları ve vergi muafiyeti tanınan vakıflar bütçe, gelir gider hesaplarının düzenlenmesi VAKIFLAR TÜZÜĞÜNDE yer almaktadır. Bu Tüzükte günün ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde değişiklik yapılmalı, gelir artırıcı faaliyetlerle verimli yatırımlara yönelik çalışmalar yapılması için gerekli önlemler belirlenmelidir.

2. Vakfın amacına Uygun Yatırımlara İştirak Edilmeli:

Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıflar ile vergi muafiyeti tanınmamış vakıflarda, gelir getirecek nitelikteki verimli yatırımların vakfın çalışma konularına, amacına uygun veya yakın konulara aktarılmasına özen gösterilmelidir. Bu konuda Vakıflar Genel Müdürlüğü'nden izin alınması esası getirilmelidir.

V. SONUÇ VE ÖNERİLER:

Yukarıdaki bölümlerde yapılan açıklamaların ışığı altında kısaca aşağıdaki bölümlerde belirlenen önerileri tesbit etmek mümkündür:

A- YASAL VE HUKUKİ DÜZENLEMELER:

1. Vakıflar Genel Müdürlüğünün çalışma alanında görülen mali kaynak yetersizliğinin çözümü için öncelikle 2762 sayılı Kanun'da günün şartlarına uygun değişiklikler yapılmalıdır. Bilhassa 2762 sayılı Kanunun 10-12. maddeleri günün şartlarına uygun hale getirilmeli, bu maddelerdeki engeller günün şartlarına uygun hale getirilmelidir.

2. Yeni vakıfların kuruluş ve işleyişi yanında Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıfların genel esaslarını düzenleyen 903 sayılı Kanun, günün ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde değiştirilmelidir. Vergi muafiyeti belirli bir süre için, eğitim, sağlık ve kültür veya ihtiyaç duyulan başka konularda belirlenen yatırımların, hizmetlerin yerine getirilme süresi ile sınırlı olarak verilmelidir.

3. Kültür ve Tabiat Varlıklarının bakım, onarımı gibi Vakıflar Genel Müdürlüğünün hizmet alanına, yetki ve tasarrufuna giren ilgili Kanunlarda gerekli değişiklikler yapılmalıdır. Genel Müdürlüğün görev ve yetkileri içine giren konularda diğer Bakanlıklarla ilgili kuruluşları ilgilendiren konularda hukuki ve mali konuları düzenleyen gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

B. MALİ KAYNAKLAR VE FONLARIN BULUNMASI, GELİŞTİRİLMESİ:

1. Fon Kurulmalıdır:

Vakıflar Genel Müdürlüğünün Katma Bütçeli bir idare olarak, kanunen verilen görevleri yerine getirmesi mümkün değildir. Vakıf kültür varlıklarının (Han-Kervansaray-Külliye-Cami-Çeşme Medrese-Kütüphane gibi) korunması, bakımı ve yaşatılabilmesi için vergilerden, fonlardan kaynak aktarmak suretiyle VAKIF VARLIKLARINI KORUMA FONU veya MERKEZİ kurulmalıdır. Bu fona Turizm gelirleri ile Çevre Bakanlığının fonlarından, Çevre Temizlik Vergisi'nden pay aktarılmalıdır.

2. Bina, Arsa ve Arazi Satın Alınmalı:

Vakıfların mal varlığının ve fonlarının değer kazanması, ekonomik ve piyasadaki dalgalanmaların menfi tesirlerinden korunmak için gayrimenkul yatırımlarına ağırlık verilmelidir. Bu taşınmaz mallar (Bina, arsa, arazi, bağ bahçe gibi) vakıf amacına tahsis edilecek şekilde, hizmetlere uygun nitelikte olmalıdır.

3. Vakıflar Piyasa Araştırması Yaptırılmalı:

Vakıflar, nakit varlıklarını, gelir fazlalarını, taşınır veya taşınmaz mallarını öncelikle gelir getirici, verimli, kârlı işletmelere yatırmalıdır. Bunun için vakıf yönetimi piyasa araştırması yaptırmalı, sonuca göre karar vermelidir.

4. Faiz Gelirleri Uzun Vadede Verimli Değildir:

Vakıfların büyük bir bölümünün kolay ve basit bir yöntem olarak nakit fazlalarını, gelir artıklarını FAİZ karşılığı kredi kuruluşlarına tahsis ettikleri görülmektedir. Daha önceki bölümlerde açıklandığı gibi yapılan araştırmalara göre, 1991 yılı içinde Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan 145 vakıf elde ettiği 960 Milyar/TL gelir içinde FAİZ GELİRİ oranının % 29 olduğu görülmektedir. (TABLO:1)

Kısa vadede faiz geliri verimli gibi gözükmesine rağmen uzun vadede, piyasa hareketleri, para değerindeki düşmeler gibi çeşitli nedenlerle verimli bir yatırım yöntemi değildir. Bu tabloların incelenmesinde de görüleceği üzere, İŞTİRAK gelirlerinin % 4 gibi çok düşük bir oranda olduğu, sermaye piyasasının gelişmesi, faizdeki nakit fonlarının sermaye piyasasına çekilmesi için gerekli tedbirler alınmalıdır.

5. Vakıflar için Merkezi Hizmet Birliği Kurulmalıdır:

Vakıfların MALİ-HUKUKİ-İDARİ-HİZMET yönlerinden çeşitli sorunları bulunmaktadır. Bunların bir kısmı Maliye Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ve Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından çözülmektedir. Vakıflar arasında koordinasyon birliği, hizmet alanlarının araştırılması, müşterek konularda çalışma ortamı yaratılması, sorunların çözümü, eğitim, sağlık, kültür gibi kamu ihtiyaçlarının bölgelere, şehirlere göre belirlenmesi ve bu hizmetlerin vakıflar arasında bir program çerçevesinde dağıtımını ve bu uğurda yapılacak çalışmaların koordinasyonunu sağlamak üzere "VAKIFLAR MERKEZİ HİZMET BİRLİĞİ" adıyla birlik kurulmalıdır. Bu birlik, yeni kurulan vakıfların idaresine, içişlerine, hukuki yetki ve görevlerine etki yapmayacak, vasi niteliğini taşımayacaktır. Vakıfları BİRLİK sayesinde denetim altında tutmak da amaç olarak ele alınmaktadır.

Bu tür bir kuruluş, hizmetlerde birliği sağlayacak, fonların ve kaynakların daha verimli alanlara yatırılması sağlanacak, vakıflar eliyle yürütülen kamu hizmetlerine yönelik harcamalar ve yatırımlarda ülke ihtiyaçları planlı bir şekilde verimli alanlara kaydırılacaktır.²³

23. Bu konuda daha fazla bilgi ve açıklamalar için: Ş.ERKİLET, a.g.e. sayfa: 239 u inceleyiniz.

6. Vakıflar Genel Müdürlüğünün, Yeni Vakıfların Sorunlarının Tanıtılması İçin Sık Sık Toplantılar Yapılmalıdır:

Düzenlenen "Vakıf Haftası" geleneği, sorunların çözümüne yardımcı olacak fikir üretimini sağlamaktadır. Bu hafta yılda bir defa üç gün veya bir hafta yapılmaktadır. Vakıf kültürünün yayılması, tanıtılması bakımından olumlu sonuçları görülmektedir. Bu hafta ile yetinilmemeli, VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, yeni vakıflar çeşitli konuların tartışılması, araştırılması için "KONGRELER", "AÇIK OTURUMLAR", "PANELLER", "EĞİTİM ve ÖĞRETİM SEMİNERLERİ" gibi uygulayıcılara ve ilgililere aydınlatıcı, belirli konularda KAMU OYU oluşturmak, kitlelerin vakıf bilincinin geliştirilmesi için etkinlikler yapılmalıdır.

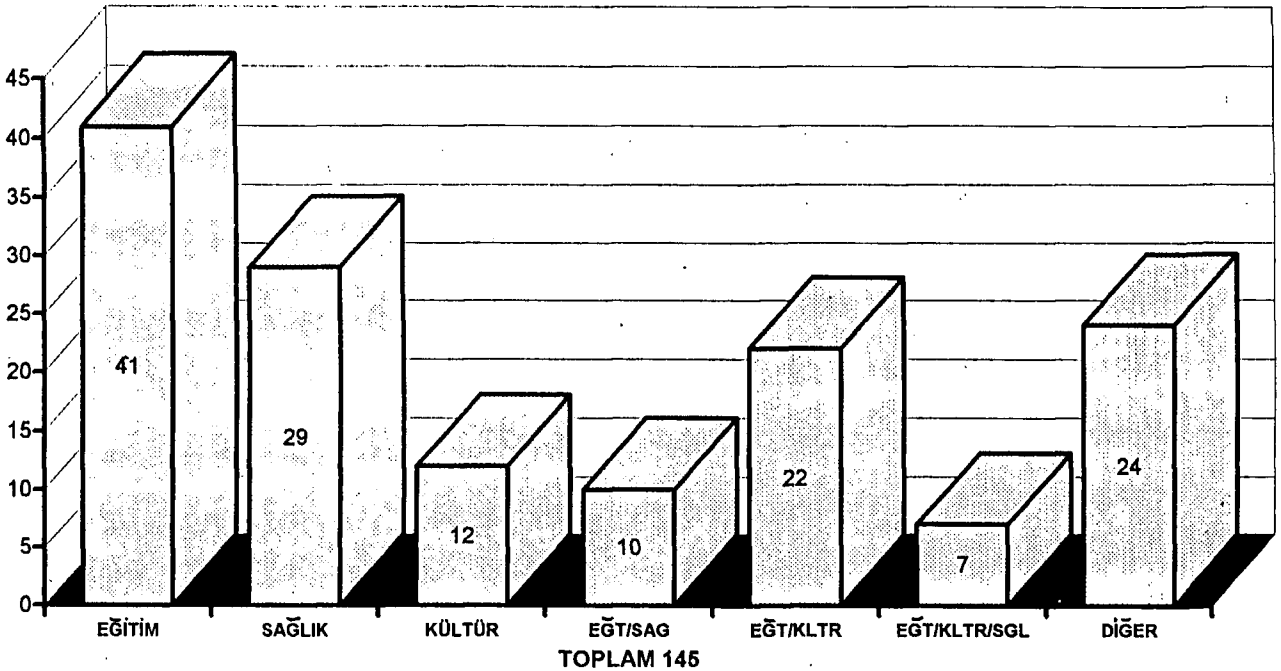
7. Kalkınma Planlarında Tedbirler Tesbit Edilmelidir:

Vakıflar konusunda Vakıflarla ilgili Hukuki, mali ve İdari konulardan problemler, önlemler için "BEŞ YILLIK KALKINMA PLANLARI" ve "YILLIK PROGRAMLARDA" tedbirler ve hedefler, politakalar tesbit edilmeli ve bu önlemlere yer verilmelidir.

TABLolar

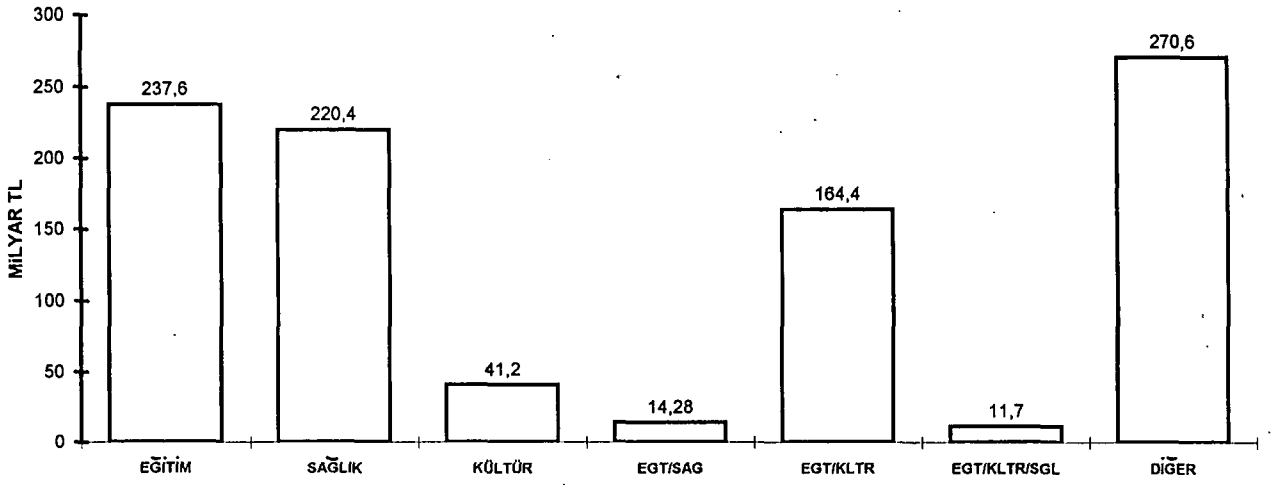
(TABLO: I)

BAKANLAR KURULUNCA VERGİ MUAFİYETİ TANINAN VAKIFLARIN AMAÇLARI İTİBARIYLA SAYISAL DAĞILIMI (1991)

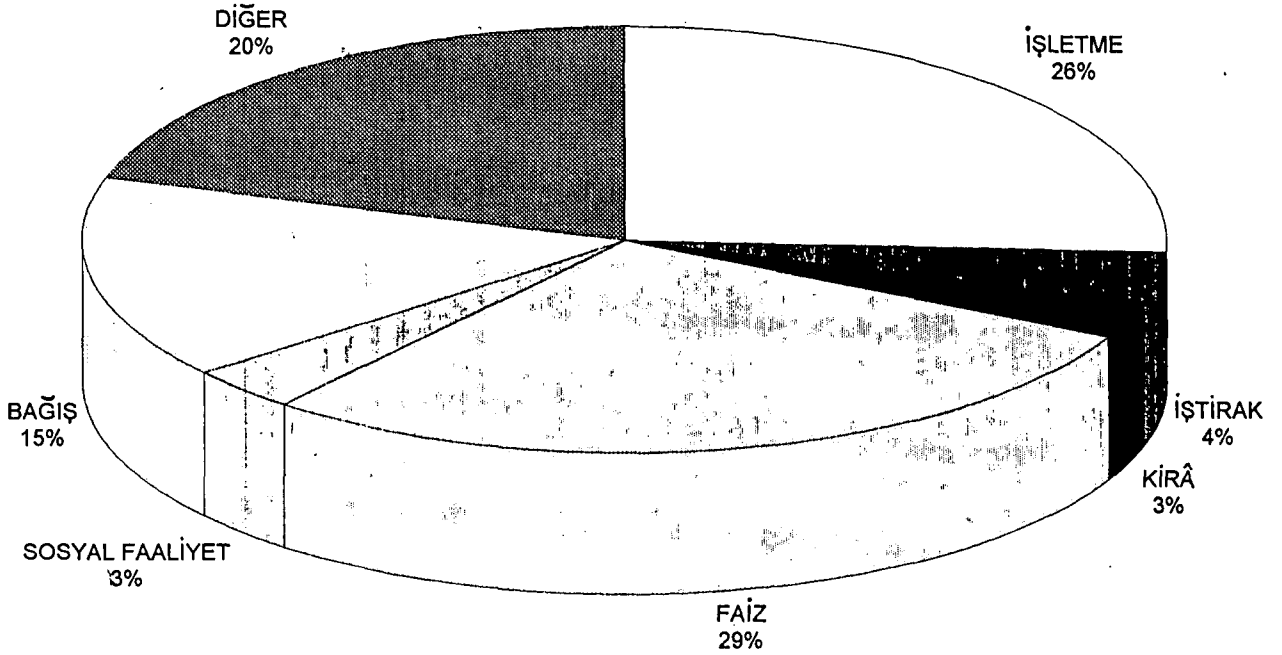
(TABLO: II)

AMAÇLARINA GÖRE VAKIFLARIN TOPLAM 1991 SENESİ GELİRLERİ

(TABLO: III)

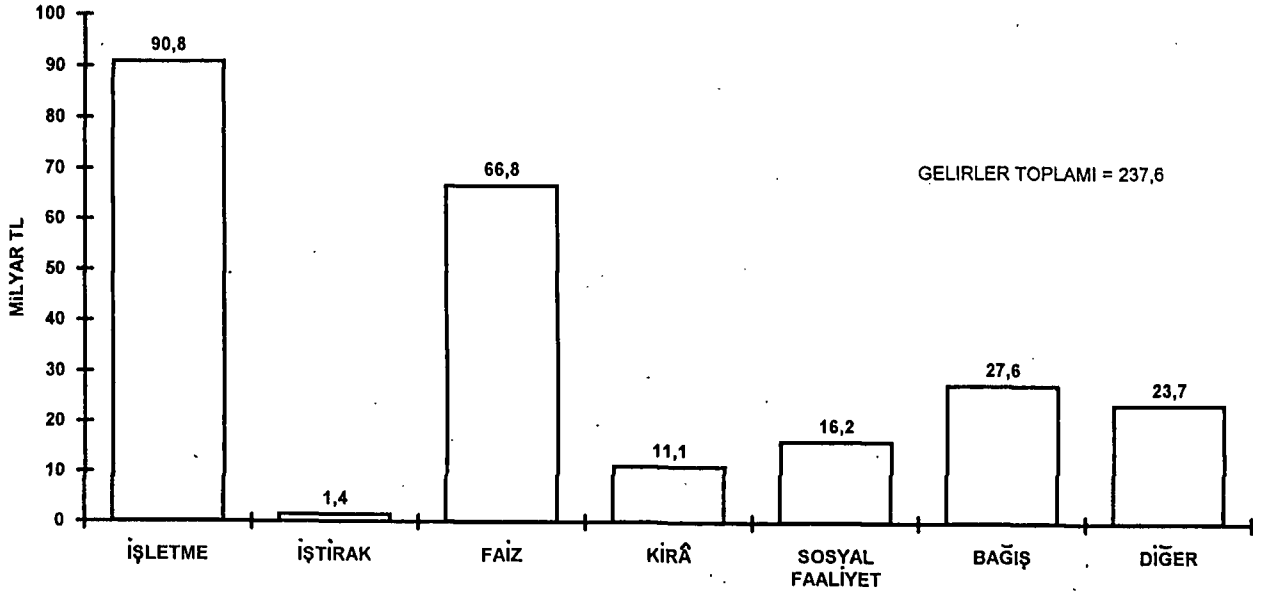
VAKIFLARIN 1991 YILI GELİRLERİ DAĞILIMI

GELİRLER TOPLAMI 960,18 MİLYAR TL

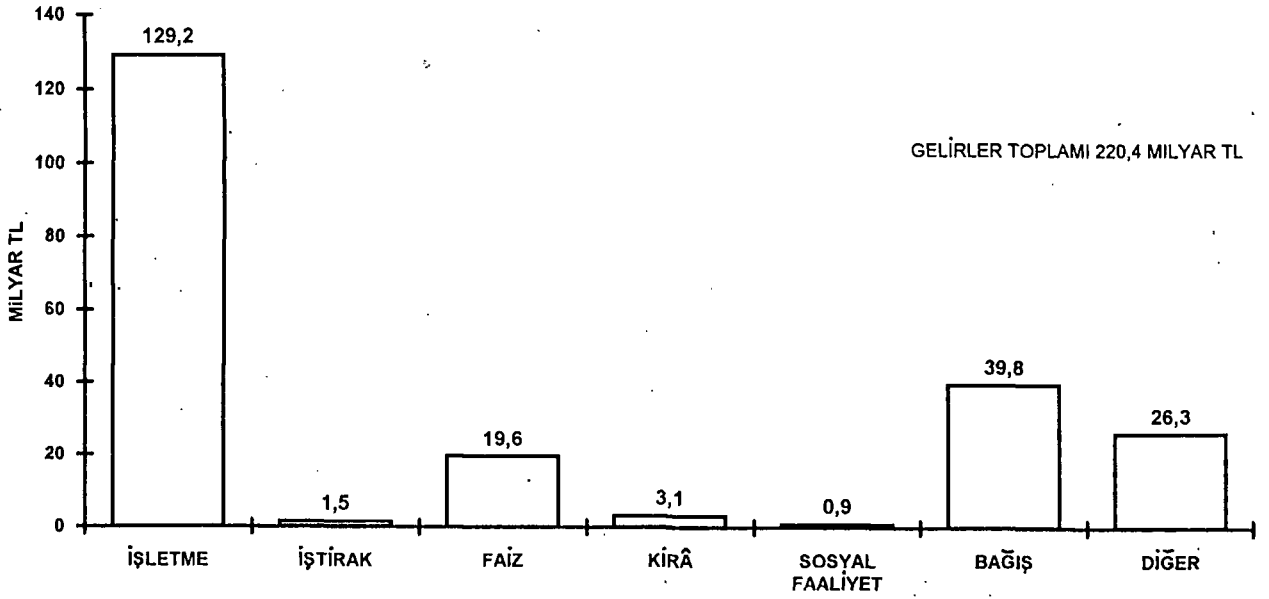
(TABLO: IV)

EĞİTİM AMAÇLI VAKIFLARIN GELİRLERİNİN DAĞILIMI(1991)

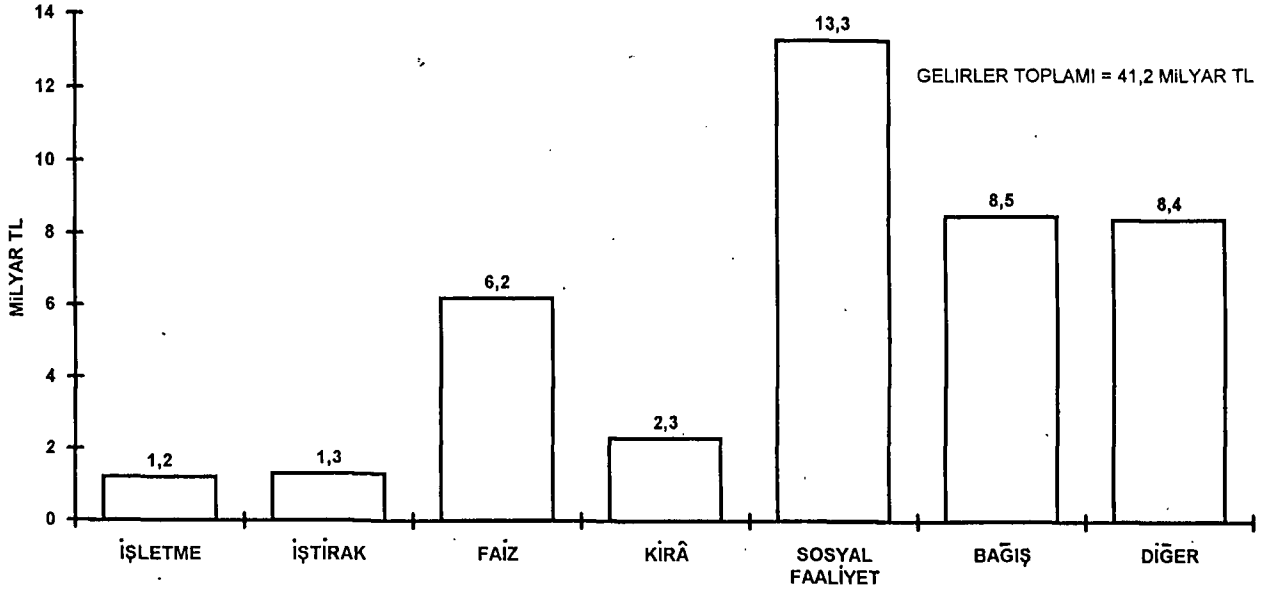
(TABLO: V)

SAĞLIK AMAÇLI VAKIFLARIN GELİRLERİNİN DAĞILIMI (1991)

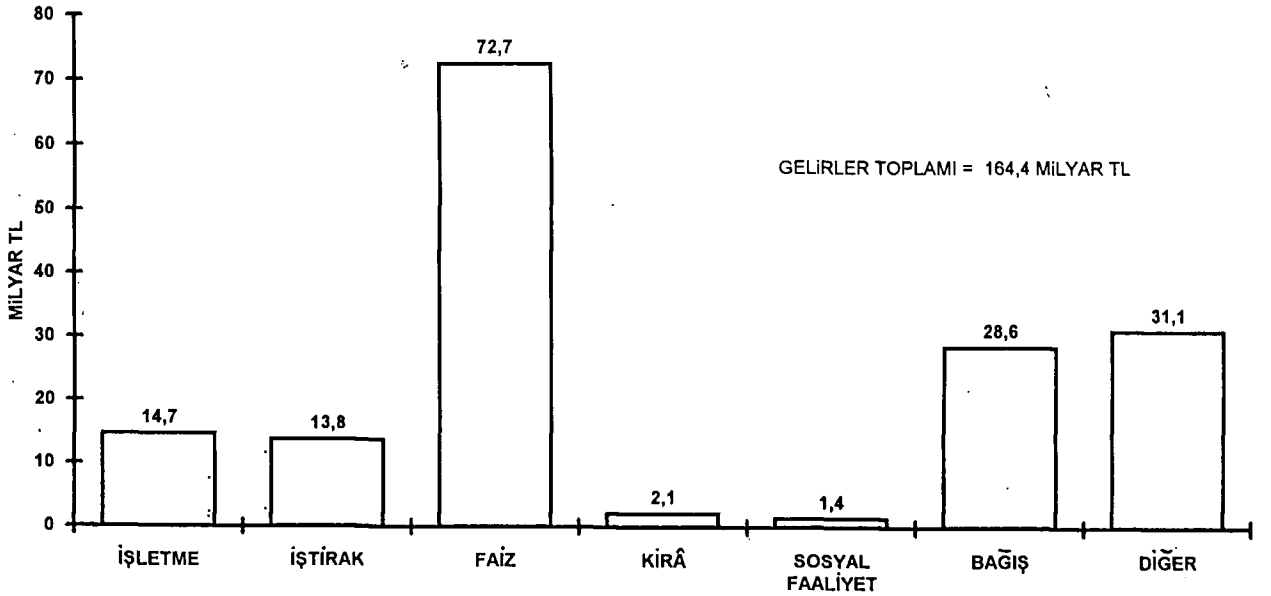
(TABLO: VI)

KÜLTÜR AMAÇLI VAKIFLARIN GELİRLERİNİN DAĞILIMI(1991)

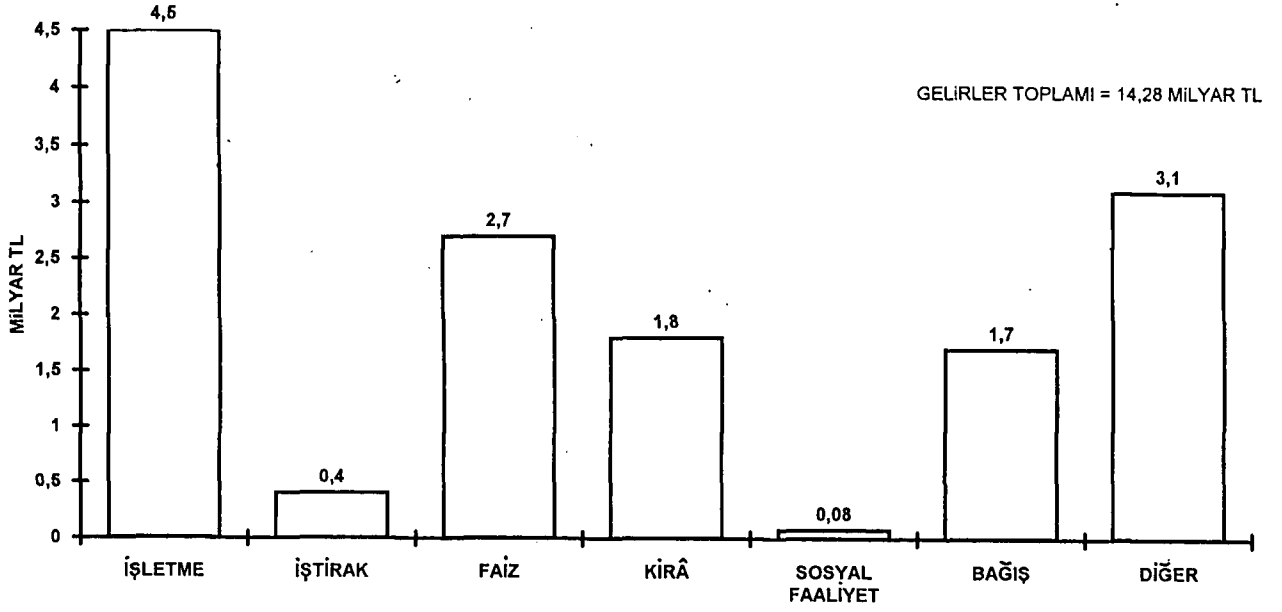
(TABLO: VII)

EGİTİM-KÜLTÜR AMAÇLI VAKIFLARIN GELİRLERİNİN DAĞILIMI (1991)

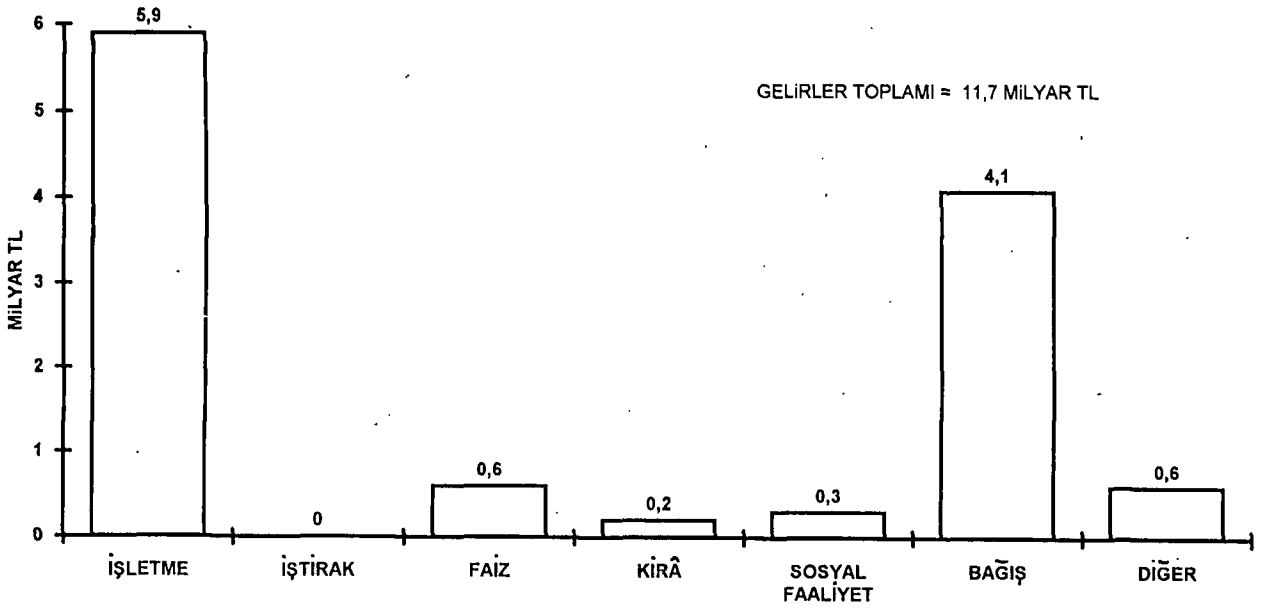
(TABLO: VIII)

EGİTİM-SAĞLIK AMAÇLI VAKIFLARIN GELİRLERİNİN DAĞILIMI (1991)

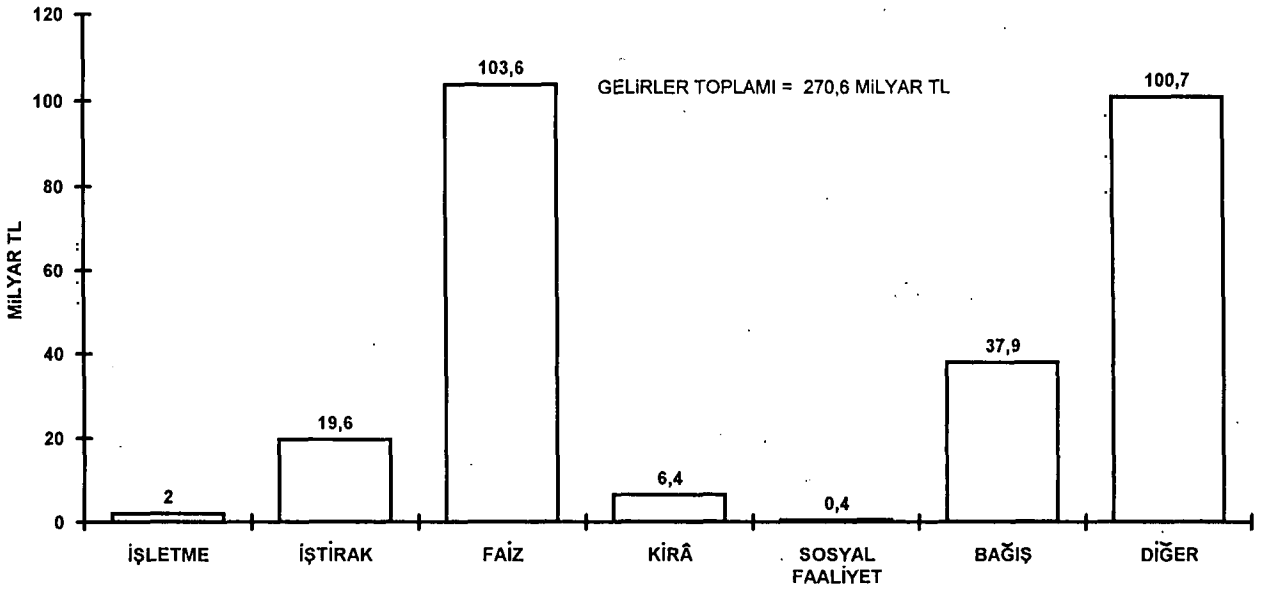
(TABLO: IX)

EGİTİM-SAĞLIK-KÜLTÜR AMAÇLI VAKIFLARIN GELİRLERİNİN DAĞILIMI (1991)

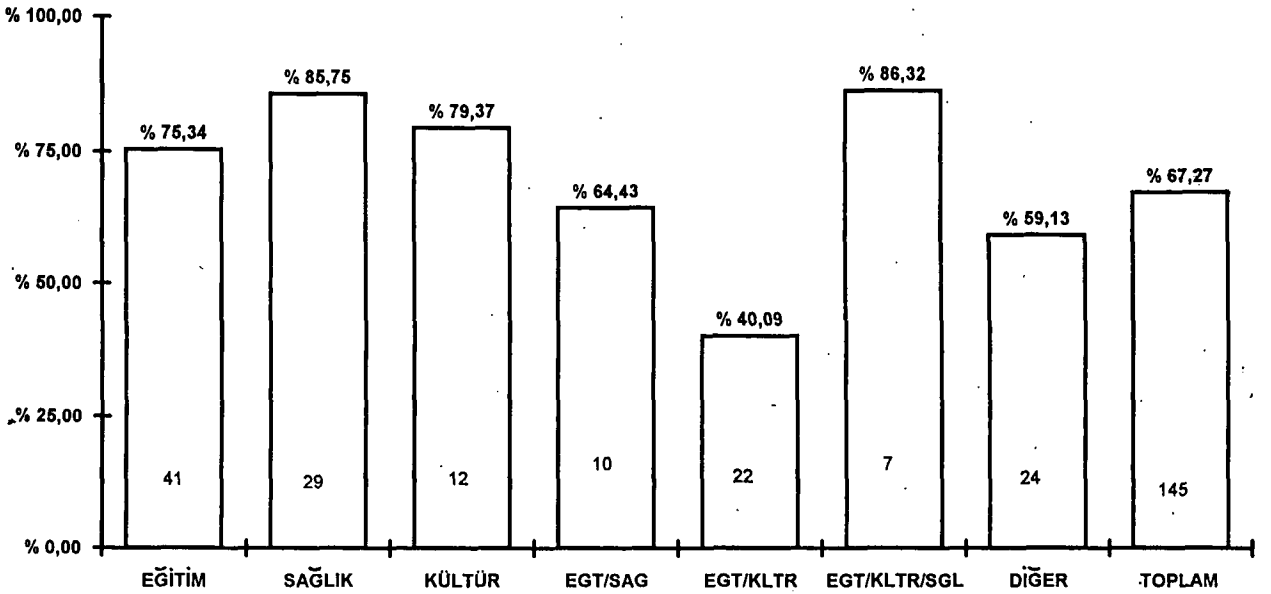
(TABLO: X)

DİĞER AMAÇLI VAKIFLARIN GELİRLERİNİN DAĞILIMI (1991)

(TABLO: XI)

VAKIF GELİRLERİNİN AMAÇA YÖNELİK HARCAMA ORANI (1991)

TARTIŞMA

Oturum Başkanı- Teşekkür ederim Sayın ERKİLET

Efendim, Sayın ERKİLET'in çok güzel, teknik incelemesi ve verdiği bilgilerden dolayı kendilerine teşekkür ederim.

Sayın ERKİLET, özetle, vakıflarda mali kaynakların ve fonların işletilmesinde, bilhassa güncel konu olan, vergi muafiyeti almış olan vakıflarda genellikle kamu hizmetlerinin yüklenmesinin gerektiğini, sosyal hizmetlerin yüklenilmesinin gerektiğini ve buna benzer diğer hizmetlerin yüklenilmesinin gerektiğini belirttikten sonra, vakıf mal varlığının harcanmasından sonra, yerine yeni gelir kaynaklarının ve yeni varlıkların konulmasının ve bulunmasının gerektiğini belirtmişlerdir. Yine çok önemli olan, vakıfların gelirlerinin ve giderlerinin olduğunu, gelirlerinin de özetle iştirak gelirleri, şartsız bağışlar, işletme gelirleri, kira gelirleri, sosyal faaliyetlerden elde edilen gelirler, faiz gelirleri ve diğer gelirlerden meydana geldiğini belirttiler.

Gelirlerin elde edilmesi yolunda çeşitli yöntem, usul ve politikaları belirlediler. Yine, hakikaten fevkalade güzel ve bizlere ışık tutacak önerilerde bulundular. Kendilerine teşekkür ediyorum.

Zamanımız hakikaten çok taşıtı, çok kısa olmak kaydıyla Sayın ERKİLET'e katkıda bulunacaklara söz vereceğim.

Ülker GÜZEL- Efendim, Sayın Konuşmacı arkadaşımız Şaban ERKİLET Beyefendiye teşekkür ediyorum. Gerçekten, vakıflar konusunda, vakıfların bugüne kadar yapmış oldukları eğitim, kültür ve sağlık konusuna ağırlık veren vakıfların çeşitli yönlerdeki harcamalarının bir değerlendirmesini sergilemiş oldukları için teşekkür ediyorum.

Şöyle bir açıklama getirdi bana kalırsa: Bir vakfın kurulabilmesi için, gaye asıldır. Yani vakıf eğer, seninde belirtmiş olduğu gayesinin dışında bir hizmet vermiş ise, o vakfın gerek teftiş mekanizması, gerekse diğer tasfiyesiyle ilgili hükümlerin harekete geçirilmesi gerekir. Burada, biz özellikle eğitim ve sağlık konusundaki vakıfların gayelerinin dışında veya gayelerine hizmet etmemiş olduklarını bu tablolardan görmüş oluyoruz. Özellikle bunun için teşekkür ediyorum. Gerçekten, Şaban Bey bize, sadece kültür vakıflarının bir parça kendi gayeleri doğrultusunda çalışmış olduklarını sergilediler. Bu da şunu gösterir: Maliye Bakanlığının ve Vakıflar Genel Müdürlüğünün, teftiş mekanizmasının, incelemelerini daha ciddi ve daha derinden yapmaları gerekmektedir, bunu temenni ediyorum.

Teşekkür ederim.

Oturum Başkanı- Teşekkür ediyorum Ülker Hanımefendiye katkılarından dolayı.

Suat BALLAR- Efendim biraz önce Sayın Prof.Dr.Davut AYDIN vakıflar için özel bir muhasebe sisteminin hazırlandığından söz ettiler, bu arada da Maliye Bakanlığının yayınladığı bir standart muhasebe planı vardır. Bu, 1 Ocak 1994 tarihinden itibaren yürürlüğe girecek. Ancak, bu tebliğde bir açıklama yok, vakıflar buna uyacaklar mı, uymayacaklar mı? Sayın ERKİLET buradayken, bunu sormak istiyorum. Şimdi bu durumda, Sayın AYDIN'ın sözünü ettiği standart muhasebe sistemi mi, yoksa, Maliye Bakanlığının yayınladığı muhasebe düzeni mi uygulanacak? Bu konuda bir açıklık getirebilirler mi?

Şaban ERKİLET- Şimdi, 1992 yılında yayınlanan Maliye ve Gümrük Bakanlığı adıyla, tek düzen hesap planı, Türkiye'de, bütün mükelleflere uygulanacak olan bir muhasebe planıdır. Çok teşekkür ederim sorduğunuz için. Kooperatifler soruyor, ne yapacağız, biz de dahil miyiz diye. Gireceksiniz, siz mükellef değil misiniz; kanunun birinci maddesinde kooperatifler mükellef. Mükellefsiniz, ama muaf bir mükellefsiniz. Dernek soruyor, gireceksin, sen de uyacaksın bu sisteme.

Vakıflar konusunda, soruluyor burada, vergi muafiyeti almış ol veya almamış ol. Demek ki, sistem, Türkiye'mizde, ülkemizde sevindirici bir olay, geç kalınmış bir olay; ama, tek düzen hesap planına, 1 Ocak 1994 tarihinden itibaren geçiyoruz.

İşletme defteri hariç tabii, o yine sistem içerisinde gidecek, Maliye Bakanlığının yayınlamış olduğu tebliğ şu anda yanımda yok. Onun baş kısımlarında, birinci sayfayı çok dikkatle okursanız orada, bütün mükelleflerin muaf olsun olmasın bu kapsama, bu tebliğdeki hesap planına geçeceğini göreceksiniz. Çok dikkatli okumak gerekir. Ama, şunu da hemen belirtiyorum: İşte hazırlayan arkadaşlarımız da burada, herkes burada, eğer bir tereddüt varsa, madem açtınız, tartışıyoruz, hiçbir tereddüt olmayacak şekilde, 1 Ocak'tan itibaren vakıflarımız, derneklerimiz, kooperatiflerimiz, şirketlerimiz bu muhasebe hesap planına dahil olacaklar ve girecekler.

Teşekkür ederim.